

KRZYSZTOF KACZMAREK* – POZNAŃ

ŚWIĘCENIA DUCHOWNE ŁUKASZA WATZENRODE (1447-1512). PRZYCZYNEK DO BIOGRAFII BISKUPA WARMIŃSKIEGO¹

*

W historiografii średniowiecznej i wczesnonowożytnej Warmii istotne miejsce zajmują studia o charakterze biograficznym, których owocem są liczne wydawnictwa o charakterze słownikowym, a także szczegółowe opracowania poświęcone wybranym przedstawicielom miejscowych elit świeckich i kościelnych; te ostatnie dedykowane były głównie biskupom warmińskim oraz tamtejszym kapitułom: katedralnej we Fromborku oraz kolegiackiej w Dobrym Mieście².

Wśród tych opracowań wyróżniają się biografie kilku biskupów warmińskich z okresu średniowiecza i wczesnej doby nowożytnej: Henryka Sorboma, Hen-

* Krzysztof Kaczmarek – dr hab. historii, prof. UAM; pracownik Zakładu Historii Średniowiecznej Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu; e-mail: krzymosina@op.pl

¹ Praca powstała w ramach projektu nr 2015/19/B/HS3/00912 (*Wykazy duchownych wyświęconych przez biskupów gnieźnieńskich w latach 1482-1493*), finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki.

² Zob. B. Wasilewska, *Warmia i Mazury 1945-1995. Przewodnik bibliograficzny*, Olsztyn 1996, s. 22-32; A. Radziwiński, *Biskupstwa państwa krzyżackiego w Prusach XIII-XV wieku*, Toruń 1999, s. 17-27; J. Wijaczka, *Warmia wczesnonowożytna w polskich badaniach historycznych po 1945 roku*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” (dalej: KMW), 53 (2009) nr 2, s. 225-238; B. Poschmann, *Die Geschichtsschreibung über das Ermland in der Bundesrepublik Deutschland*, „Olsztyńskie Studia Niemcoznawcze”, 1 (1986) s. 5-19; też, *Das Ermland in der deutschen Geschichtsschreibung der Gegenwart*, „Zeitschrift für Geschichte und Altertumskunde Ermlands” (dalej: ZGAE), 44 (1988) s. 7-27; R. Biskup, *Prozopografia pruskich kapituł katedralnych w średniowieczu (XIII-XVI w.) - stan badań i postulaty*, w: *Warmińska kapituła katedralna. Dzieje i wybitni przedstawiciele*, red. A. Kopiczko, J. Jezierski, Z. Żywica, Olsztyn 2010, s. 143-153; także T. Oracki, *Słownik Biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla od połowy XV wieku do 1945 roku*, Warszawa 1963; tenże, *Słownik Biograficzny Warmii, Prus Książęcych i Ziemi Malborskiej od połowy XV do końca XVIII wieku*, t. 1-2, Olsztyn 1984-1988; *Słownik Biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 1-4, red. Z. Nowak, Gdańsk 1997; S. Archemczyk, R. Marchwiński, J. Przeracki, *Poczet biskupów warmińskich*, Olsztyn 1994; *Poczet biskupów warmińskich*, red. S. Archemczyk, Olsztyn 2008; *Słownik Biograficzny Kapituły Warmińskiej*, Olsztyn 1996; *Słownik Biograficzny Kapituły Kolegiackiej w Dobrym Mieście*, Olsztyn 1999.

ryka Vogelsanga, Łukasza Watzenrode, Tidemana Giese oraz Jana Dantyszka³. Z wymienionych hierarchów szczególnym zainteresowaniem historyków cieszy się Łukasz Watzenrode, głównie z powodu bliskiego pokrewieństwa z Mikołajem Kopernikiem i opieki, jaką warmiński ordynariusz roztoczył nad astronomem we wczesnym okresie jego życia. Są też inne, równie ważne, powody dla których postać Łukasza Watzenrode od lat przyciąga uwagę historyków – jego rządy na Warmii przypadły na lata 1489-1512, a więc na czas gorących sporów wokół obsady stolicy biskupiej w Lidzbarku Warmińskim toczonych przez samych ordynariuszy diecezji oraz kapitułę katedralną we Fromborku z królem Kazimierzem Jagiellończykiem i jego synami, dogorywającego konfliktu z Zakonem Krzyżackim, czy zabiegów wokół wyniesienia Kościoła warmińskiego do rangi arcybiskupstwa. Waga tych problemów sprawia, że osoba Łukasza Watzenrode zajmuje eksponowane miejsce w kompendiach dotyczących świeckich i kościelnych dziejów Warmii z przełomu XV i XVI stulecia⁴; wiele z nich doczekało się nadto osobnych, bardzo szczegółowych, analiz⁵.

³ F. Fleischer, *Heinrich III Sorbom, Bischof von Ermland (1373-1401)*, „Pastoralblatt für die Diözese Ermland”, 25 (1893) s. 80-86 i 91-97; tenże, *Heinrich IV Heilsberg von Vogelsang. Bischof von Ermland (1401-1413)*, ZGAE, 12 (1889) s. 1-134; G. Wand, *Lucas Watzenrode, Bischof von Ermland*, Würzburg 1920; A. Mańkowski, *Łukasz Watzenrode, Toruńczyk, biskup warmiński (+1512)*, Pelplin 1933; K. Górski, *Łukasz Watzenrode: życie i działalność polityczna (1447-1512)*, Wrocław 1973; T. Borawska, *Tiedemann Giese (1480-1550) w życiu wewnętrznym Warmii i Prus Królewskich*, Olsztyn 1984; M. Kamiński, *Jan Dantyszek, człowiek i pisarz*, „Studia Warmińskie” (dalej: SW), 1 (1964) s. 57-114; I.B. Müller-Blessing, *Johannes Dantiscus von Höfen – Ein Diplomat und Bischof zwischen Humanismus und Reformation (1485-1548)*, ZGAE, 31/32 (1967/1968) s. 59-238; Z. Nowak, *Jan Dantyszek: portret renesansowego humanisty*, Wrocław 1982.

⁴ Z licznych prac dotyczących tej tematyki zob. np. B. Leśnodorski, *Dominium Warmińskie 1243-1569*, Poznań 1949; A. Rogalski, *Kościół katolicki na Warmii i Mazurach*, Warszawa 1956; J. Sikorski, *Monarchia polska i Warmia u schyłku XV wieku. Zagadnienia prawno-ustrojowe i polityczne*, Olsztyn 1978; J. Obląk, *Historia diecezji warmińskiej*, Olsztyn 1959; A. Szorc, *Dominium warmińskie 1243-1772. Przywilej i prawo chełmińskie na tle ustroju Warmii*, Olsztyn 1990; tenże, *Dzieje diecezji warmińskiej (1243-1991)*, Olsztyn 1991; tenże, *Dzieje Warmii 1454-1660. Stan badań i postulaty badawcze*, Olsztyn 1999; J. Obląk, A. Kopiczko, *Historia diecezji i archidiecezji warmińskiej*, Olsztyn 2010; H. Schmauch, *Politische Geschichte des Fürstbistums Ermland*, Königsberg 1932; E.M. Wermter, *Geschichte der Diözese und des Hochstifts Ermland*, Osnabrück 1977.

⁵ A. Thiel, *Das Verhältnis des Bischofs Lucas von Watzenrode zum Deutschen Orden*, ZGAE, 1 (1860) s. 244-268 i 409-459; H. Schmauch, *Der Streit um die Wahl des ermländischen Bischof Lucas Watzenrode*, „Altpreussische Forschungen”, 10 (1933) s. 65-101; tenże, *Die kirchenrechtliche Stellung der Diözese Ermland*, ZGAE, 30 (1966) s. 465-495; J. Papritz, *Die Nachfahrtstafel des Lukas Watzenrode*, w: *Kopernikus – Forschungen*, hrsg. von J. Papritz, H. Schmauch, Leipzig 1943, s. 132-142; E.M. Wermter, *Reformversuche im Ermland vor dem Konzil von Trient*, ZGAE, 29 (1958) s. 428-437; M. Biskup, *Łukasz Watzenrode inicjatorem wybrania przedstawiciela Korony biskupem warmińskim*, w: *Kopernik na Warmii. Życie i działalność publiczna, działalność naukowa, środowisko, kalendarium*, Olsztyn 1973, s. 347-359; R. Bogdański, *Walka diecezji warmińskiej o niezależność od synodów metropolii ryskiej i gnieźnieńskiej*, SW, 19 (1982) s. 123-146; T. Borawska, *Stosunek Łukasza Watzenrodego do Krzyżaków*, Toruń 1968 (mps); też, *Stronnicy krzyżacy w otoczeniu Łukasza Watzenrodego*, w: *Kopernik na Warmii*, s. 361-384; F. Hipler, *Die Grabstätten der ermländischen Bischöfe*, ZGAE, 6 (1878) s. 281-362; T. Węclawowicz, *Poszukiwanie grobu*

W niniejszym przyczynku nie będą nas zajmowały „kopernikańskie” wątki biografii Łukasza Watzenrode, ani bardzo złożona problematyka jego rządów biskupich na Warmii. Skierujemy natomiast uwagę na ten fragment jego życia, który poprzedza elekcję Watzenrodego na tron biskupi w Lidzbarku w roku 1489. Przyczynek do biografii warmińskiego ordynariusza dotyczy problemu jego święceń duchownych – uznajemy za wskazane sprostowanie wypowiedzianych w tej kwestii błędnych poglądów, a także uzupełnienie stanu badań w tym względzie o nowe obserwacje.

Studia nad święczeniami duchowieństwa warmińskiego w późnym średniowieczu są trudne z uwagi na brak pochodzących z tego okresu wykazów ordynowanych kleryków z tej diecezji. Z terenu Warmii nie zachowały się dla przełomu XV i XVI w. żadne księgi święceń, ani pomniejsze wykazy akolitów, subdiakonów, diakonów czy prezbiterów, choć źródła informują o prowadzeniu takich rejestrów przez ówczesne kancelarie tamtejszych biskupów. Najstarsze takie wzmianki sięgają pontyfikatu Henryka Sorboma (1373-1401). W 1426 r. do jednego z jego następców – biskupa Franciszka Kuhschmalza – zgłosił się niejaki Jan Roghusen z Lidzbarka Warmińskiego, który zgubił świadectwo święceń wydane mu wcześniej przez Henryka Sorboma i prosił o sporządzenie jego kopii. Po sprawdzeniu rejestrów duchownych wyświęconych przez tego hierarchę Franciszek Kuhschmalz zaświadczył, że w dniu 12 VI 1400 r. (*an. dni. MCCCC sabbato quatuor temporum, quo officium charitas decantatur*) Jan Roghusen faktycznie przyjął z rąk biskupa Henryka wszystkie niższe święcenia⁶. W ostatnich latach sformułowano nawet domysł, że w czasie pontyfikatu Henryka Sorboma na terenie diecezji warmińskiej prowadzono samodzielną księgę święceń⁷, ale supozycja ta idzie – naszym zdaniem – za daleko; należy raczej przyjąć, że „rejestry”, o których wspomina cytowane źródło miały (jak w innych diecezjach w tym czasie) postać wpisów do akt czynności danego biskupa, a nie formę osobnej księgi. Informacje o prowadzeniu w 1 poł. XV w. wykazów święconych duchownych zachowały się także dla sąsiadujących z Warmią trzech diecezji pruskich: z lat 1408-1411 pochodzą ślady spisywania takich rejestrów na terenie diecezji chełmińskiej⁸, nieco późniejsza (1433 r.) jest zapiska informująca o istnieniu takich wykazów w diece-

Łukasza Watzenrode. Krypta biskupa – stan badań i nowe pytania badawcze, w: *Grób Mikołaja Kopernika*, red. J. Gąssowski, Pułtusk 2010, s. 161-183; K. Wróblewska, *Łukasz Watzenrode jako fundator dzieł sztuki. Z zagadnień mecenatu artystycznego na Warmii z przełomu XV i XVI stulecia*, w: *Kopernik na Warmii*, s. 385-396; też, *Późnogotycka brązowa płyta nagrobna biskupa Warmińskiego Pawła Legendorfa*, KMW, 1 (1966) s. 99-126; H. Zins, *Walka Polski o obsadę biskupstwa warmińskiego na przełomie XV i XVI w. na tle polityki zjednoczeniowej*, w: tenże, *W kręgu Mikołaja Kopernika*, Lublin 1960, s. 15-91.

⁶ Zob. A. Kolberg, *Ein preussisches Formelbuch des 15. Jahrhunderts*, ZGAE, 9 (1888) s. 284 (nr 20); w sprawie tego zabytku zob. A. Radziwiński, *Piętnastowieczny formularz z Uppsali jako źródło do badania dziejów Kościoła w Państwie Zakonu Krzyżackiego w Prusach*, w: *Aetas media, aetas moderna. Studia ofiarowane Profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. H. Manikowska, A. Bartoszewicz i W. Fałkowski, Warszawa 2000, s. 231-246; por. także uwagi R. Biskupa, *Prozopografia pruskich kapitul katedralnych*, s. 152.

⁷ Radziwiński, *Piętnastowieczny formularz z Uppsali*, s. 238.

⁸ Kolberg, *Ein preussisches Formelbuch*, s. 310-311 (nr 34 i 43).

zji sambijskiej⁹; wiemy wreszcie, że w zbliżonym czasie spisy takie sporządzali również biskupi pomezkańscy¹⁰.

Choć trudno przecenić samą wiedzę o tym, że pruscy i warmińscy biskupi prowadzili takie rejestry, nie mamy niestety wglądu w ich zawartość, gdyż materiały te uległy zniszczeniu¹¹. Fizyczny brak tych źródeł tylko w niewielkim stopniu można wypełnić przez odwołanie się do podobnych materiałów z innych diecezji – zabytków takich nie ma wiele, skromna jest także liczba odnotowanych w nich duchownych z interesującego nas terenu¹². W efekcie nie da się dziś odtworzyć pełnej sekwencji święceń choćby wybranych warmińskich duchownych, trudno nawet wskazać konkretne daty przyjmowania przez większość z nich pojedynczych *ordines*. Trudności takie występują nawet wobec najbardziej znanych przedstawicieli warmińskiego kleru, a koronnym wręcz ich przykładem mogą być kontrowersje wokół problemu święceń kapłańskich samego Mikołaja Kopernika¹³.

**

Większość dotychczasowych badaczy losów Łukasza Watzenrode skupiała swą uwagę głównie na tym okresie jego życia, który zawiera się w latach 1489-1512, czyli dobie jego rządów na Warmii¹⁴. To zrozumiałe, bowiem publiczna działalność Łukasza w tym okresie znalazła odbicie w licznych źródłach, zwłaszcza w zachowanych do naszych czasów sprawozdaniach z jego biskupich czynno-

⁹ Tamże, s. 289 (nr 2).

¹⁰ Tamże, s. 303-304 (nr 8 i 10).

¹¹ Radziwiński, *Piętnastowieczny formularz z Uppsali*, s. 238-239.

¹² Zob. E. Doležalova, *Svěčenci pražské diecéze 1395-1416*, Praha 2010, s. 195; por. także Kolberg, *Ein preussisches Formelbuch*, s. 322.

¹³ W tej sprawie m.in. E. Brachvogel, *Zur Kopernikusforschung. 2. Des Koppernicus Prieststeweih*, ZGAE, 25 (1935) s. 242-245; E. Rosen, *Copernicus was not a Priest*, „Proceedings of the American Philosophical Society”, 6 (1960) s. 635-661; W. Hejnosz, *Kilka uwag o studiach krakowskich i święceniach kapłańskich Mikołaja Kopernika*, „Zapiski Historyczne”, 29 (1964) nr 2, s. 144-148; H. Zins, *Czy Mikołaj Kopernik miał święcenia kapłańskie?*, „Kwartalnik Historyczny”, 68 (1961) nr 3, s. 739-743; tenże, *Kwestia święceń kapłańskich Mikołaja Kopernika*, w: tenże, *W kręgu Mikołaja Kopernika*, s. 266-303; Z. Wardęska, *Problem święceń kapłańskich Mikołaja Kopernika*, w: *Kopernik na Warmii*, s. 183-207.

¹⁴ M. Biskup, *Watzenrode Łukasz młodszy*, w: *Toruński Słownik Biograficzny*, t. 2, red. K. Mikulski, Toruń 2000, s. 258-263; T. Borawska, *Watzenrode Łukasz (1447-1512)*, w: *Słownik Biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 4, Gdańsk 1997, s. 411-412; też, *Watzenrode Łukasz*, w: *Słownik Biograficzny Kapituły Warmińskiej*, s. 268-269; E. Giglewicz, *Watzenrode Łukasz*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 20, Lublin 2014, kol. 292-293; J. Korytkowski, *Pralaci i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej od roku 1000 aż do dni naszych*, t. 4, Gniezno 1883, s. 243-273; P. Nitecki, *Watzenrode Łukasz*, w: tenże, *Biskupi Kościoła w Polsce. Słownik biograficzny*, Warszawa 1992, s. 218; T. Oracki, *Watzenrode Łukasz*, w: tenże, *Słownik Biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla*, s. 299-300; tenże, *Watzenrode Łukasz*, w: tenże, *Słownik Biograficzny Warmii, Prus Książęcych i Ziemi Malborskiej od połowy XV do końca XVIII wieku*, t. 2, s. 200-203; J. Sikorski, *Łukasz Watzenrode*, w: *Poczet biskupów warmińskich*, s. 89-104; tendencję tę widać także w monograficznych opracowaniach życia Watzenrodego – zob. Wand, *Lucas Watzenrode*, passim; Mańkowski, *Pralaci i kanonicy katedralni chełmińscy*, passim; Górski, *Łukasz Watzenrode: życie i działalność*, passim.

ści¹⁵. W studiach nad wcześniejszym okresem jego życia kładziono nacisk głównie na genealogię Łukasza i całej rodziny Watzenrodów, studia późniejszego biskupa warmińskiego i początki jego kościelnej kariery ze szczególnym uwzględnieniem związków z biskupem kujawskim (później także arcybiskupem gnieźnieńskim) Zbigniewem Oleśnickim¹⁶. W badaniach tych poruszano też – choć problem ten nigdy nie był przedmiotem odrębnych studiów – kwestię święceń duchownych warmińskiego ordynariusza. W przekonujący sposób ustalono przybliżoną datę jego sakry biskupiej, która miała miejsce w Rzymie przed 1 VI 1489 r.¹⁷; dużo mniej natomiast wiadomo na temat okoliczności, w jakich Łukasz Watzenrode odebrał pozostałe święcenia: od akolitatu aż do święceń kapłańskich.

Myśl o wstąpieniu na drogę kariery duchownej zrodziła się u Łukasza zapewne niedługo po śmierci jego ojca, Łukasza Watzenrode starszego, który zmarł w roku 1462¹⁸. Trudno powiedzieć, czy podjął on tę decyzję samodzielnie, czy też wpływ na nią miała jakaś presja ze strony rodziny podyktowana – być może – względami materialnymi¹⁹. Wiadomo tylko, że na początku lat 60-tych XV w. przyszedł biskup warmiński opuścić Toruń i udał się na studia uniwersyteckie: najpierw do Krakowa (1463-1465), a potem do Kolonii (1465-1468) i Bolonii (1470-1473), gdzie uzyskał tytuł doktora prawa kanonicznego; do rodzinnego Torunia wrócił dopiero pod koniec 1474 r.²⁰ Gruntowne wykształcenie i rodzinne koneksje otwierały mu drogę do kościelnych beneficjów, w tym do opanowanych przez pruskie i warmińskie mieszczaństwo kapituł katedralnych i kolegiackich znajdujących się na terenie państwa zakonnego²¹. Plany duchownej kariery Watzenrode-

¹⁵ *Memoriale domini Lucae, episcopi Warmiensis*, hrsg. von. C.P. Woelky, w: *Scriptores Rerum Warmiensium*, Bd. 2, hrsg. von. C.P. Woelky, Braunsberg 1889 (Monumenta Historiae Warmiensis, Bd. 8); por. D. Jamiołkowska, *Memoriale Łukasza Watzenrodego – analiza paleograficzna*, w: *Kopernik na Warmii*, s. 397-415.

¹⁶ Zob. wyżej – przyp. 14; nadto zwłaszcza H. Schmauch, *Zur Koppertnikusforschung. I. Das Vorleben des ermlandischen Bischofs Lukas Watzenrode*, ZGAE, 24 (1932) s. 439-454; K. Mikulski, *Watzenrodowie i dom rodzinny Mikołaja Kopernika w Toruniu*, w: *Studia z dziejów miast i mieszczaństwa w średniowieczu*, t. 2, red. R. Czaja, J. Tandeci, Toruń 1996, s. 243-255; tenże, *Watzenrodowie i kapituła warmińska. Rola związków rodzinnych w duchownych karierach mieszczan toruńskich w XIV i XV wieku*, w: *Homines et societas. Czasy Piastów i Jagiellonów. Studia historyczne ofiarowane Antoniemu Gąsiorowskiemu w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*, Poznań 1997, s. 359-371; tenże, *Wokół toruńskich korzeni Mikołaja Kopernika: genealogie rodzin spokrewnionych i wywód przodków astronoma*, w: *Grób Mikołaja Kopernika*, s. 97-125 (zwłaszcza s. 99-113); tenże, *Dzieje toruńskiej rodziny Watzenrode w XIV-XVI w.*, „Klio”, 20 (2012) s. 69-110.

¹⁷ Górski, *Łukasz Watzenrode: życie i działalność*, s. 21.

¹⁸ K. Mikulski, *Watzenrode Łukasz starszy (ok. 1390-1462)*, w: *Toruński Słownik Biograficzny*, t. 1, red. K. Mikulski, Toruń 1998, s. 245-247.

¹⁹ Tenże, *Watzenrodowie i kapituła warmińska*, passim; tenże, *Mieszczanie toruńscy w kapitule warmińskiej i chełmińskiej*, w: *Duchowieństwo kapituły w Polsce średniowiecznej i wczesnonowoczesnej*, red. A. Radziwiński, Toruń 2000, s. 362.

²⁰ Schmauch, *Zur Koppertnikusforschung 1.*, s. 441; Górski, *Łukasz Watzenrode: życie i działalność*, s. 6-9.

²¹ Mikulski, *Mieszczanie toruńscy w kapitule warmińskiej i chełmińskiej*, passim; T. Borawska, *Gdańszczanie w kapitule warmińskiej w XIII i XVI wieku*, w: *Duchowieństwo kapitułne*, s. 117-132.

go postawił jednak pod znakiem zapytania jego romans z córką rektora toruńskiej szkoły miejskiej Albrechta Teschnera; owocem tego związku był syn Filip Teschner, późniejszy burmistrz Braniewa²². Dopiero po zakończeniu tego związku Łukasz pozyskał w połowie lat 70-tych XV w. swe pierwsze beneficjum kościelne – kanonię w Chełmży²³. Niedługo potem (lata 1477-1478) Watzenrode postąpił na kanonię wrocławską, którą otrzymał na podstawie prowizji papieskiej dzięki życzliwości ówczesnego biskupa kujawskiego Zbigniewa Oleśnickiego²⁴. Trzecim, bez wątpienia najbardziej znaczącym, beneficjum pozyskanym w tym czasie przez Watzenrodego była kanonia we Fromborku – po raz pierwszy jest na niej wzmiankowany w dniu 7 VII 1479 r.²⁵

W interesującym nas okresie zasiadanie w kanonickich stallach było obwarowane kilkoma warunkami: kanonicy musieli wykazać się odpowiednim pochodzeniem (w Koronie – szlacheckim, na Warmii rekrutowali się spośród indygenów – tamtejsze korporacje kanonickie były zdominowane przez reprezentantów bogatego miejscowego patrycjatu), liczył się cenzus wykształcenia, do pobierania należnych im dochodów kanonicy winni wreszcie dysponować co najmniej niższymi święceniemi²⁶. Z powyższego wyliczenia widać, że wchodząc do kapituł w Chełmży, Włocławku i Fromborku Łukasz spełniał dwa pierwsze kryteria; jeśli jednak jako kanonik chciał trzymać w swym ręku pełnię należnych mu praw musiał wkroczyć na drogę święceń. Trzeba zatem rozważyć gdzie i kiedy je przyjął.

Większości biografów Watzenrodego kwestia jego święceń duchownych w ogóle nie interesowała²⁷, ci zaś, którzy ją podjęli formułowali na ich temat bardzo różne opinie. Najbardziej skrajny pogląd w tej kwestii wypowiedział L. Prowe, który uznał, że daty święceń warmińskiego ordynariusza w ogóle nie da się ustalić²⁸. Z uwagi na ogromny postęp w badaniach nad biografią Watzenrodego, jaki dokonał się już po wypowiedzeniu tej opinii jest ona od dawna nieaktualna. Prześledźmy zatem nowsze wypowiedzi historyków na interesujący nas temat. Generalnie rzecz biorąc można je podzielić na dwie grupy. Do pierwszej zaliczymy opinie mówiące, że Łukasz Watzenrode ze święceniemi nie zwlekał i miał

²² Mikulski, *Dzieje toruńskiej rodziny Watzenrode*, s. 100-102; tenże, *Teschner (Taschner) Marcin (ok. 1420-1463)*, w: *Toruński Słownik Biograficzny*, t. 7, red. K. Mikulski, Toruń 2014, s. 225-226.

²³ Schmauch, *Zur Koppernikusforschung*, s. 442; A. Mańkowski, *Pralaci i kanonicy katedralni chełmińscy od założenia kapituły do naszych czasów*, cz. 2, „Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, 34 (1927) s. 396.

²⁴ Schmauch, *Zur Koppernikusforschung*, s. 444.

²⁵ Tenże, *Die Jugen des Nikolaus Kopernicus*, s. 116 (regest nr 30); tenże, *Zur Koppernikusforschung*, 1., s. 450.

²⁶ Na temat kapituły warmińskiej zob. B. Pottel, *Das Domkapitel von Ermland im Mittelalter*, Leipzig 1911; także T. Borawska, *Kapituła warmińska w średniowieczu i na początku czasów nowożytnych (1260-1550)*, w: *Warmińska kapituła katedralna*, s. 155-171.

²⁷ Zob. np. A. Mańkowski, *Pralaci i kanonicy katedralni chełmińscy*, passim; G. Wand, *Lucas Watzenrode*, passim; A. Szorc, *Dzieje Warmii 1454-1660*, s. 36-37; P. Nitecki, *Watzenrode Łukasz*, passim; T. Borawska, *Watzenrode Łukasz*, w: *Słownik Biograficzny Kapituły Warmińskiej*, passim; J. Sikorski, *Łukasz Watzenrode*, passim.

²⁸ L. Prowe, *Nicolaus Copernicus*, 1. Bd. *Das Leben*, 1. Th., Berlin 1883, s. 81.

je za sobą już u progu swej kościelnej kariery. M. Biskup uważał na przykład, że Łukasz przyjął wszystkie *ordines*, łącznie z prezbiteratem, już w roku 1477²⁹. Podobny sąd wypowiedzieli: T. Oracki, K. Mikulski oraz E. Giglewicz – według tych autorów Watzenrode został ordynowany na prezbitera niewiele później, w roku 1478³⁰. Inni jednak historycy uznali, że w duchownej karierze Łukasza należy wyraźnie rozdzielić w czasie święcenia niższe od wyższych – wedle tych opinii przyszły ordynariusz Warmii najpierw zdecydował się na przyjęcie *ordines minores* (lata 1478-1479), a dopiero później – z długą, trwającą bez mała dekadę, zwłoką – stanął do święceń prezbiteratu. Taki pogląd prezentował przede wszystkim ks. J. Korytkowski³¹, w późniejszych latach podobne stanowisko zajęli: L. Birkenmajer³² i H. Schmauch³³, a ze współczesnych autorów także K. Górski³⁴.

Pogląd mówiący, że Łukasz Watzenrode otrzymał wszystkie możliwe święcenia już w latach 1477-1478 jest bez wątpienia fałszywy. Owszem, teoretycznie mógł to zrobić. Wiadomo, że urodził się pod koniec 1447 r., co oznacza, że spełniał niezbędny do wszystkich rodzajów *ordines* cenzus wieku, jako kanonik w Chełmży i Włocławku dysponował koniecznym do wyższych święceń tytułem, był też – co miało znaczenie przy przyjmowaniu *ordines maiores* – odpowiednio wykształcony. Nie ma jednak żadnych dowodów źródłowych na to, że mimo tych atutów Łukasz Watzenrode już u schyłku lat 70. XV wieku faktycznie przystąpił do wszystkich święceń. Znamienne zresztą, że autorzy takiego poglądu (M. Biskup, T. Oracki, K. Mikulski, E. Giglewicz) nie wsparli go żadnym odniesieniem do źródeł, zaś jedynym uzasadnieniem dla głoszonej przez nich tezy było wmontowanie poglądu o wczesnych święceniach Watzenrodego w proces gromadzenia przezeń kanonii w Chełmży, Włocławku i Fromborku. Inaczej mówiąc, historycy ci uważali, że Watzenrode musiał być w podanych wyżej latach kapłanem, gdyż kumulował w swym ręku znaczące beneficja kościelne. Przesłanka ta jest jednak trudna do obrony, gdyż od dawna wiadomo, że w kapitułach (także tych warmińskich) prezbiterów było niewielu. Kanonicy wcale nie byli zobowiązani do przyjmowania wyższych święceń; wiemy, że robili to niechętnie i bez skrupułów zatrudniali wikariuszy wyręczających ich w obowiązkach liturgicznych. Musieli oni natomiast posiadać święcenia niższe (ostiariusz, lektor, egzorcysta, akolita), które były im niezbędne dla zachowania prawa głosu w czasie posiedzeń kapituły i swobodnego dysponowania dochodami z beneficjów będących uposażeniem poszczególnych kanonii. Tak też było na samej Warmii – dysponujemy przekonującym świadectwem z początku XVI w., z którego jasno wynika, że kanonicy

²⁹ Biskup, *Watzenrode Łukasz młodszy*, s. 259.

³⁰ T. Oracki, *Watzenrode Łukasz*, w: *Słownik Biograficzny Warmii, Prus Książęcych i Ziemi Malborskiej*, s. 201; Mikulski, *Dzieje toruńskiej rodziny Watzenrode*, s. 102; Giglewicz, *Watzenrode Łukasz*, kol. 292.

³¹ J. Korytkowski, *Zbigniew Oleśnicki, Arcybiskup Gnieźnieński i Prymas Polski*, „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego”, 15 (1887) s. 276.

³² L.A. Birkenmajer, *Mikołaj Kopernik. Cz.1. Studya nad pracami Kopernika oraz materiały biograficzne*, Kraków 1900, s. 416.

³³ Schmauch, *Zur Koppernikusforschung. 1.*, s. 446.

³⁴ Górski, *Łukasz Watzenrode: życie i działalność*, s. 15 (przypis 33).

zasiadający w stallach kapituły fromborskiej musieli wykazać, iż posiadają co najmniej święcenia lektoratu³⁵. Oczywiście, nic nie stało na przeszkodzie, by kanonik, także Łukasz Watzenrode, wchodząc do kapituły miał wszystkie możliwe święcenia, ale ich posiadanie było raczej wyrazem jego woli, a nie wymogiem litery prawa zapisanego w statutach korporacji. Sam fakt, że Watzenrode zasiadał w kapitułach (i to kilku) nie może więc być dowodem na to, że dysponował on wówczas święceniami kapłańskimi. Wręcz przeciwnie, nieliczne zapiski w źródłach, które mówią nam cokolwiek o postępach Łukasza na drodze kariery duchownej, tezie takiej w oczywisty sposób zaprzeczają. Kiedy w styczniu 1478 r. kapituła wrocławska podjęła decyzję, by Watzenrode objął prebendę po zmarłym kanoniku kujawskim Stanisławie Wilczyńskim, podkreśliła zarazem, że nie przysługuje mu ani prawo głosu w kapitule, ani prawo do czerpania dochodów z prebendy, z tego względu, że *dominus doctor* [czyli Łukasz Watzenrode – K.K.] *in sacris ordinibus non existit*³⁶, z czego jasno wynika, że w tym czasie nie posiadał on jeszcze żadnych święceń. Z drugiej strony wiadomo, że na posiedzeniu kapituły wrocławskiej w sierpniu 1479 r. Łukasz jest wymieniony wśród kanoników, którzy biorą udział w głosowaniu³⁷, wolno więc podejrzewać, że data ta stanowi *terminus ante quem* przyjęcia przezeń co najmniej święceń niższych.

Kiedy dokładnie odebrał swe *ordines minores* – tego niestety nie wiemy. K. Górski uznał, że Watzenrode stanął do nich gdzieś pomiędzy 7 I 1478 r. a 16 VIII 1479 r., zakładając przy tym, że zrobił to (licząc od pierwszej z dat) „niezwłocznie”³⁸. Niższe święcenia Łukasza odbyły się zapewne w którymś z tzw. terminów kanonicznych, wiadomo bowiem, że biskupi święcili duchownych w ściśle określonych porach roku, to znaczy w 4 soboty przypadające po tzw. „kwartalnych suchych dniach”, a także w sobotę *Sicientes* (wigilia niedzieli *Iudica*) oraz w Wielką Sobotę³⁹. Owszem, należy pamiętać o tym, że święceń niższych można było pod pewnymi warunkami udzielać także w innych porach roku⁴⁰, ale biskupi robili to stosunkowo rzadko i raczej trzymali się terminów zalecanych przez prawo kościelne. Zwyczaj te zachowywał także ówczesny patron Łuka-

³⁵ Górski, *Łukasz Watzenrode: życie i działalność*, s. 10; Borawska, *Tiedemann Giese*, s. 665; także H. Zins, *Kapituła warmińska w czasach Mikołaja Kopernika*, w: tenże, *W kręgu Mikołaja Kopernika*, s. 226-227.

³⁶ Schmauch, *Die Jugend des Nicolaus Kopernicus*, w: *Kopernikus – Forschungen*, s. 115 (regist nr 26).

³⁷ Tamże, s. 116 (regist nr 32).

³⁸ Górski, *Łukasz Watzenrode: życie i działalność*.

³⁹ A. Gąsiorowski, *Święcenia w diecezji kujawskiej na przełomie XV i XVI wieku*, „Roczniki Historyczne”, 67 (2001) s. 83-86; A. Borek, *Święcenia duchowieństwa w późnośredniowiecznej Polsce: praktyka i jej uwarunkowania na przykładzie wrocławskich wykazów święceń*, „Studia Źródłoznawcze”, 52 (2014) s. 47-48; także E. Doležalova, *Svěčenci pražské diecéze*, 30-31.

⁴⁰ K. Kaczmarek, *Święcenia duchowieństwa przez biskupa krakowskiego Jana Rzeszowskiego (+1488)*, „Folia Historica Cracoviensia”, 18 (2012) s. 143-144; w tej sprawie także E. Wiśniowski, *Terminarz i miejsce święceń osób duchownych w diecezji płockiej w latach 1515-1530*, w: *Kościół, społeczeństwo, kultura. Prace ofiarowane Profesorowi Wiesławowi Müllerowi z okazji pięćdziesięciolecia pracy naukowej i dydaktycznej*, red. J. Drob, H. Łaszkiwicz, A. Stasiak, B. Szady, C. Taracha, Lublin 2004, s. 37-45; Borek, *Święcenia duchowieństwa*.

sza Watzenrode, biskup wrocławski Zbigniew Oleśnicki. Nie mamy co prawda żadnych informacji o święceniach udzielanych przezeń w okresie jego pontyfikatu na Kujawach; wiadomo jednak, że już jako arcybiskup gnieźnieński zwykł udzielać święceń w terminach zgodnych z zaleceniami kanonów⁴¹. Wolno w tej sytuacji podejrzewać, że podobnie czynił w okresie swych rządów biskupich we Wrocławku. Podobnie było także na Warmii i w diecezjach pruskich – dane z 1. połowy XV w. pokazują jasno, że tamtejsi biskupi również trzymali się terminów kanonicznych i nawet niższych święceń udzielali w przepisane przez prawo kościelne dni⁴². Zakładamy w tej sytuacji, że i Łukasz Watzenrode przystąpił do swych *ordines minores* z zachowaniem tej zasady. Pozostając we wskazanych przez K. Górskiego ramach czasowych (7 I 1478 – 16 VIII 1479) można wskazać następujące daty przyjęcia przezeń niższych święceń: 14 II 1478, 7 III 1478, 21 III 1478, 16 V 1478, 19 IX 1478, 19 XII 1478, 6 III 1479, 27 III 1479, 10 IV 1479 oraz 6 VI 1479. Przypadające w 1479 r. terminy „kwartalnych suchych dni” po święcie Podniesienia Krzyża (18 IX) i po dniu, któremu patronuje św. Łucja (18 XII) wykluczamy z tego względu, że następują one po 16 VIII tego roku, kiedy to Łukasz dowodnie posiadał już niższe święcenia. Konkretny wybór któregoś z podanych tu terminów jest w zasadzie niemożliwy z tego względu, że znane nam itinerarium Watzenrodego jest dla wskazanego wyżej okresu pełne luk, dotkliwy jest zwłaszcza zupełny brak informacji o przyszłym biskupie Warmii w ciągu niemal całej 1. połowy 1479 r.⁴³ Nic też nie wnosi do sprawy tytułatura, jaką w tym czasie posługiwał się Łukasz, bowiem podkreślał on w niej wyłącznie swe pochodzenie (z Torunia), tytuł naukowy (doktor prawa) oraz fakt trzymania określonych (zob. wyżej) kanonii⁴⁴. Tylko więc na zasadzie analogii do innych diecezji, gdzie większość kandydatów stawiała do święceń na wiosnę, w okolicy świąt Wielkanocnych lub w sobotę przed Św. Trójcą (terminy po „kwartalnych suchych dniach” przypadających po święcie Podniesienia Krzyża św. i po św. Łucji cieszyły się dużo mniejszą popularnością)⁴⁵, wolno podejrzewać, że podobnie postąpił także Łukasz Watzenrode – jako hipotetyczny termin przyjęcia przezeń *ordines minores* wolno więc wskazać wiosnę 1478 r. lub analogiczny okres w roku następnym.

Nie wiemy od kogo Watzenrode otrzymał niższe święcenia. Teoretycznie powinien je odebrać od „własnego biskupa”, problem w tym, że owego „własnego biskupa” można było wskazać przy użyciu trzech różnych kryteriów: urodzenia, zamieszkania lub posiadanego beneficjum⁴⁶. Trudno powiedzieć, którym z nich kierował się Łukasz. Jeśli wybrał kryterium miejsca urodzenia (Toruń), to po niższe święcenia powinien się udać do Wincentego Kielbasy, ówczesnego biskupa chełmińskiego. Kierując się kryterium posiadanych beneficjów mógł wybierać

⁴¹ Zob. Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie, sygn. A.Cap A 3: *Acta archiepiscopalia Sbi-gnei de Oleśnica [1482-1493]*, passim (cyt. dalej: AAG, A. Cap. A 3).

⁴² Kolberg, *Ein preussisches Formelbuch*, passim.

⁴³ Schmauch, *Die Jugend des Nicolaus Kopernicus*, s. 113-131.

⁴⁴ Tamże; tenże, *Zur Kopernikforschung. I.*, s. 444.

⁴⁵ Borek, *Święcenia duchowieństwa*, s. 53-54.

⁴⁶ Zob. L. Pawlina, *Dymisoria w rozwoju historycznym*, Lublin 1936, s. 54-57.

spośród trzech różnych ordynariuszy, z tego względu, że trzymane przezeń w latach 1478-1479 kanonie leżały na terenie trzech różnych diecezji: chełmińskiej (w Chełmży), kujawskiej (we Włocławku) oraz warmińskiej (we Fromborku). Gdyby wreszcie skorzystał z kryterium zamieszkania, najbliższym byłoby mu do jego ówczesnego mentora, biskupa kujawskiego Zbigniewa Oleśnickiego, w którego otoczeniu zwykle wówczas przebywał. Ten ostatni trop jest chyba najbardziej prawdopodobny, bowiem wszystko wskazuje na to, że ten właśnie hierarcha udzielił Watzenrodemu także wszystkich pozostałych święceń, łącznie z prezbiteratem (zob. niżej).

Nieco lepiej od kwestii niższych święceń Łukasza Watzenrode oświetlona jest w źródłach kwestia jego *ordines maiores*, w tym zwłaszcza problem święceń kapłańskich przyszłego biskupa Warmii. Miejsce i datę tych ostatnich oraz osobę, która ordynowała Watzenrodego do stopnia prezbitera wskazał ks. J. Korytkowski – autor ten uznał, że otrzymał on rzeczony święcenia z rąk Zbigniewa Oleśnickiego w kaplicy zamku arcybiskupiego w Skierniewicach, w dniu 14 IV 1487 r.⁴⁷ Ustalenia te przyjęli wprawdzie L. Birkenmajer oraz H. Schmauch⁴⁸, w nowszej zaś literaturze prezentował je także K. Górski⁴⁹. Część poglądów ks. Korytkowskiego ma bardzo konkretne umocowanie źródłowe – w księdze arcybiskupa Oleśnickiego, która szczęśliwie zachowała się do naszych czasów w zbiorach Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie, faktycznie odnajdujemy rejestr duchownych ordynowanych przez tego hierarchę we wskazanym dniu (14 IV 1487 r.), wśród których jest także wymieniony jako prezbiter *Lucas de Thorun, decretorum* [doctor – K.K.], *canonicus Gneznensis et archidiaconus Kalisiensis*⁵⁰, bez wątpliwości identyczny z przyszłym biskupem warmińskim. Problem w tym, że cytowany przez ks. Korytkowskiego rejestr duchownych wyświęconych przez Oleśnickiego w kwietniu 1487 r. podaje co prawda dzienną datę uroczystości (14 IV), ale wcale nie wymienia nazwy miejscowości, ani nie wskazuje konkretnego kościoła, w którym zgromadzili się kandydaci do święceń⁵¹. Teza mówiąca, że Watzenrode został ordynowany w kaplicy zamku skierniewickiego nie ma więc zakotwiczenia w źródle; wynika ona z własnej kombinacji ks. Korytkowskiego, który odtworzył itinerarium arcybiskupa i zauważył, że niemal cały kwiecień 1487 r. hierarcha spędził w Skierniewicach. W tej miejscowości arcybiskup miał też odprawić liturgię Wielkanocną oraz – 14 IV – udzielić święceń dużej grupie kandydatów,

⁴⁷ Korytkowski, *Zbigniew Oleśnicki*, ustaleń tych autor nie powtórzył w obszernym biogramie Watzenrodego zamieszczonym w katalogu kanoników gnieźnieńskich – zob. tenże, *Pralacy i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej od roku 1000 aż do dni naszych*, t. 4, s. 243-273.

⁴⁸ Birkenmajer, *Mikołaj Kopernik*; H. Schmauch, *Zur Koppernikusforschung. I.*, s. 446; tenże, *Die Jugend des Nicolaus Kopernicus*, s. 127 (regist nr 141).

⁴⁹ Górski, *Łukasz Watzenrode: życie i działalność*, s. 15, przypis 33; K. Mikulski, *Dzieje toruńskiej rodziny Watzenrode w XIV-XVI w.*, s. 102, błędnie podał, że K. Górski datował święcenia kapłańskie Watzenrodego już na rok 1478.

⁵⁰ AAG, A. Cap. A 3, fol. 117v.

⁵¹ Tamże, fol. 117r: *Regestrum ordinatorum sabbato sancto Pasche, anno ut supra, per Reverendissimum patrem dominum Sbigneum, Dei gratia archiepiscopum Gneznensem et primatem et primo acolitorum ut infra.*

w tym Łukaszowi Watzenrode⁵². Do tych ustaleń można zgłosić poważne wątpliwości. Przede wszystkim, nowsze badania nad itinerarium Zbigniewa Oleśnickiego wcale nie potwierdzają tezy o dłuższym pobycie arcybiskupa w Skierniewicach w kwietniu 1487 r. Wiadomo, że od 27 III do 3 IV tego roku przebywał on w Kłodawie, do Skierniewic zaś zjechał dopiero pod koniec kwietnia i przebywał tam do 2 V⁵³. W połowie kwietnia zamiast w Skierniewicach można by się go spodziewać raczej w stołecznym Gnieźnie lub w Łowiczu, gdyż to właśnie w tych miejscowościach arcybiskup najchętniej spędzał święta Wielkanocne⁵⁴. Stwierdzenie to jest o tyle istotne, że dzień 14 IV 1487 r. przypadał w Wielką Sobotę, należałoby zatem oczekiwać, że to nie w Skierniewicach, ale właśnie w Gnieźnie lub Łowiczu przebywał w tym dniu Zbigniew Oleśnicki i tam też wyświęcił interesujące nas grono duchownych, wśród których znajdował się Łukasz Watzenrode. Podejrzenie to można wesprzeć dodatkową obserwacją – wiadomo mianowicie, że w kaplicy zamku w Skierniewicach arcybiskup udzielał święceń, ale nigdy (o ile wiemy) nie uczynił tego w Wielką Sobotę. W miejscowości tej Oleśnicki ordynował co prawda duchownych, ale robił to zwykle w drodze do Gniezna lub Łowicza na święta Wielkanocne i termin takich święceń przypadał w sobotę *Sicientes*, a nie bezpośrednio przez niedzielą Wielkanocną⁵⁵. Stoimy zatem na stanowisku, że święcenia kapłańskie Łukasza Watzenrode odbyły się 14 IV 1487 w Gnieźnie bądź Łowiczu, a nie – jak dotąd sądzono – w Skierniewicach.

W odróżnieniu od prezbiteratu, inne święcenia wyższe Watzenrodego (subdiakoniat i diakonat) nie są wzmiankowane w źródłach. Oczywiście jest, że musiało do nich dojść przed 14 IV 1487 r., w którymś z terminów kanonicznych (zob. wyżej). Duchowni, którzy spełniali wszystkie wymogi stawiane przed kandydatami do *ordines maiores*, jeśli już zdecydowali się wkroczyć na ich ścieżkę, zwykle przyjmowali je szybko, najczęściej w ciągu kilku tygodni lub miesięcy; powszechną wręcz praktyką było odbieranie kolejnych stopni wyższych święceń w bezpośrednio następujących po sobie terminach tychże. Istnieje pośrednia przesłanka, która pozwala domyślać się, że podobny krok wykonał także Łukasz Watzenrode. Wiosną 1487 r. kanoniczne terminy święceń przypadały w następujących dniach: 10 III (sobota *Intret* – wigilia niedzieli *Reminiscere*), 31 III (sobota *Sicientes*) oraz 14 IV (Wielka Sobota). Skoro zatem wiemy, że w dniu 14 IV 1487 r. Watzenrode został kapłanem, to wolno podejrzewać, że pozostałe święcenia wyższe (subdiakoniat i diakonat) otrzymał w dniach 10 i 31 III tego samego roku. Niestety, w aktach arcybiskupa Oleśnickiego zachował się tylko jeden z interesujących nas wykazów ordynowanego kleru (z 10 III 1487 r.)⁵⁶, nie ma w nich natomiast rejestru duchownych wyświęconych w sobotę *Sicientes*, czyli w dniu 31 III tego roku. Fakt ten można tłumaczyć na dwa sposoby: albo z jakiegoś nieznanego nam powodu Oleśnicki w ogóle nie wyświęcił duchownych w tym terminie, albo jednak

⁵² Korytkowski, *Zbigniew Oleśnicki*, s. 276-277.

⁵³ Z. Wilk-Woś, *Późnośredniowieczna kancelaria arcybiskupów gnieźnieńskich (1437-1493)*, Łódź 2013, s. 326-327.

⁵⁴ Tamże, s. 319-334.

⁵⁵ AAG, A.Cap. A 3, fol. 41r-210v.

⁵⁶ Tamże, fol. 120r-121r.

ordynował wówczas kleryków, tylko rejestr tychże nie został wciągnięty do akt jego czynności biskupich. Ta druga możliwość jest o wiele bardziej prawdopodobna – w spisie duchownych wyświęconych w dniu 10 III występuje duża, kilkudziesięcioosobowa, grupa subdiakonów, którzy miesiąc później (14 IV) zostali ordynowani na prezbiterów; oczywiste jest zatem, że w międzyczasie musieli oni odebrać święcenia diakonatu, a jedynym możliwym terminem tychże była sobota *Sicientes*. Jasne jest w tej sytuacji, że święcenia w dniu 31 III odbyły się, choć wykaz osób, które w tym dniu stanęły przez Zbigniewem Oleśnickim nie zachował się do naszych czasów.

Interesująco wypada porównanie składu osobowego grupy kapłanów ordynowanych przez Oleśnickiego 14 IV 1487 r. z gronem subdiakonów wyświęconych 10 III tego samego roku. Na 48 prezbiterów ordynowanych w sobotę *Intret* (14 IV) zdecydowana większość – aż 40 osób – otrzymała święcenia subdiakonatu w dniu 10 III. Od reguły tej odstaje tylko 8 duchownych, wśród których znajduje się także Łukasz Watzenrode; możliwe jednak, że osoby te (poza Łukaszem również: Marcin Nicolai z Piotrkowa, Mikołaj – pleban w Górze w diecezji wrocławskiej, Piotr Michaelis z Witkowa, Wojciech Conradi z Turska, Marcin Johannis z Bednarów, Mikołaj Mathie z Koźła oraz dominikanin Marcin Benedicti) także przystąpiły do święceń subdiakonatu właśnie w sobotę *Intret* (tzn. 10 III), a ich brak w wykazie tychże jest skutkiem braku staranności skryby wprowadzającego imiona święconych duchownych do arcybiskupiej księgi. Hipoteza ta jest prawdopodobna, bowiem bliższe przyjrzenie się rejestrom duchownych ordynowanych wiosną 1487 r., jakie odnajdujemy w aktach Zbigniewa Oleśnickiego pokazuje, że spisy te zawierają luki i występują w nich błędy wynikające właśnie z niestaranego prowadzenia tych rejestrów. Ułomności te wzięły się zapewne stąd, że analizowane wykazy były wprawdzie sporządzane na luźnych kartach i dopiero po uroczystości kopiowano je do czystopisu akt biskupich czynności⁵⁷. Tak też pewnie było w przypadku spisów kleru wprowadzonych do księgi arcybiskupa Oleśnickiego wiosną 1487 r. Przede wszystkim wykazy te – wbrew oczywistemu porządkowi chronologicznemu – wpisano do księgi w błędnej kolejności, to znaczy najpierw wprowadzono do niej spis duchownych wyświęconych w dniu 14 IV, a dopiero po nim włączono do arcybiskupich akt wykaz kleru ordynowanego 10 III⁵⁸. Ten ostatni rejestr ma nadto nietypową konstrukcję wewnętrzną – akolici są w nim wymienieni na samym końcu, choć święconych duchownych porządkowano zwykle w ten sposób, że akolitów wpisywano na początku wykazów i dopiero po nich szedł spis duchownych stających do *ordines maiores*, czyli subdiakonów, diakonów oraz prezbiterów. Do obu interesujących nas rejestrów wpisano też podejrzanie niskie liczby duchownych przyjmujących niektóre stopnie święceń: w wykazie z dnia 10 III spotykamy ledwie 5 diakonów i 6 kapłanów (wobec 58

⁵⁷ Zob. T. Olek, *Akta działalności arcybiskupa Zbigniewa Oleśnickiego (Studium źródłoznawcze)*, „Studia Theologica Varsoviensia” (dalej: STV), 13 (1975) nr 1, s. 239; Z. Wilk-Woś, *Późnośredniowieczna kancelaria arcybiskupów gnieźnieńskich*, s. 105; por. także H. Rybus, *Działalność synodalna biskupa Macieja Drzewickiego w diecezji wrocławskiej (1514-1531)*, STV, 7 (1969) nr 1, s. 164 przyp. 82.

⁵⁸ AAG, A.Cap. A 3, fol. 117r-118r i 120r-121r.

subdiakonów i 34 akolitów), zaś w spisie z 14 IV odnajdujemy tylko 3 subdiakonów i 4 diakonów (przy 46 akolitech i 48 kapłanach); wygląda więc na to, że we wskazanych kategoriach ordynowanych duchownych wykazy te nie są pełne, a sporządzający je pisarz z nieznanych nam powodów opuścił imiona pewnej liczby kandydatów do święceń, którzy w wymienionych terminach faktycznie stanęli przed Zbigniewem Oleśnickim. W rejestrach tych odnajdujemy też bardziej prozaiczne błędy – w spisie kapłanów z dnia 14 IV 1487 r. występuje *Frater Martinus Benedicti Ordinis Praedicatorum monasterii in Lobszenyca*⁵⁹. To zadziwiająca wiadomość, bowiem w Łobzenicy nigdy nie istniał dominikański konwent. Pisarz arcybiskupiej księgi zapewne pomylił nazwę klasztoru, który zamieszkiwał brat Marcin; możliwe, że jest on identyczny z diakonem Marcinem, dominikaninem z klasztoru w Łęczycy, który nieco wcześniej (10 III 1487 r.) przyjął święcenia diakonatu. Nie wykluczałbym w tej sytuacji, że choć Łukasz Watzenrode nie jest wprost przywołany z imienia w spisie subdiakonów z 10 III 1487 r., a wykaz diakonów (ani żadnych innych ordynowanych wówczas duchownych) z 31 III tego roku nie jest nam w ogóle znany, to właśnie w tych terminach przyszły biskup warmiński otrzymał owe święcenia. W konsekwencji przyjmuję, że swe święcenia niższe Watzenrode otrzymał gdzieś w latach 1478-1479 (na pewno przed 16 VIII 1479 r.), zaś całą sekwencję święceń wyższych (subdiakoniat – diakonat – prezbiterat) przyjął w dniach 10 III – 14 IV 1487 r.

Na zakończenie niniejszych rozważań spróbujmy wyjaśnić jeszcze jedną kwestię, to znaczy powody bardzo długiej, sięgającej bez mała dekady, zwłoki jaka dzieli niższe święcenia warmińskiego ordynariusza od decyzji o przyjęciu przezeń święceń wyższych. Z analizy nielicznych rejestrów ordynowanego duchowieństwa z ziem polskich, jakie zachowały się do naszych czasów wiemy, że podobne sytuacje miały miejsce, choć z uwagi na stosunkowo skromny materiał do prowadzenia takich badań jakim obecnie dysponujemy, trudno powiedzieć, czy miały one charakter normy, czy też jednak były czymś wyjątkowym. Wydaje się, że najważniejszym powodem długiej niekiedy zwłoki, jaka dzieliła święcenia niższe od *ordines maiores* była konieczność okazania odpowiedniego tytułu (beneficjum bądź prowizji) do tych ostatnich – kandydaci, którzy mieli problemy z jego pozyskaniem musieli odłożyć decyzję o przystąpieniu do subdiakonatu, diakonatu bądź święceń kapłańskich. W przypadku Łukasza Watzenrode problem ten nie istniał – z wcześniejszych rozważań wiemy przecież, że uposażenie w postaci kanonii w Chełmży, Włocławku oraz Fromborku pozyskał już w latach 1475-1479 i gdyby tylko chciał, mógłby już wtedy przyjąć wszystkie bez wyjątku święcenia. Jak wiadomo nie uczynił tego jednak, uznając, że do wykonywania funkcji kanonickich wystarczy przyjąć tylko święcenia niższe. Tak też faktycznie było – przez blisko dziesięć lat Watzenrode trzymał bez przeszkód znane nam beneficja i zajmował ważne stanowiska w strukturze diecezji gnieźnieńskiej (oficjalat i archidiakonia kaliska). Skoro zatem po tak długim czasie zdecydował się postąpić na drodze święceń i w 1487 r. w krótkim czasie stanął do wszystkich *ordines maiores*, to musiał istnieć ważki powód, który skłonił go do radykalnej

⁵⁹ Tamże, fol. 117v.

zmiany jego dotychczasowego statusu. Ponieważ jednak nie znamy żadnej jego autorskiej deklaracji w tej kwestii skazani jesteśmy na domysły, zapewne dość prawdopodobne zważywszy na znane i dobrze opisane w literaturze zmiany, jakie w życiu Watzenrodego zaszły pod koniec lat 80. XV wieku. Bez wątpienia najważniejsza z nich była związana z rysującą się perspektywą następstwa po starym i schorowanym biskupie warmińskim Mikołaju Tungenie. Dobiegała końca tocząca się od lat walka o obsadę stolicy biskupiej w Lidzbarku, w której – jak wiadomo – aktywny i zakończony powodzeniem udział wzięł Łukasz Watzenrode. Będąc od roku 1488 koadiutorem Tungena został po jego śmierci (14 II 1489 r.) wybrany biskupem przez kapitułę we Fromborku i niedługo potem (18 V 1489) uzyskał w Rzymie od papieża Innocentego VIII bullę potwierdzającą tę elekcję. W nagłej decyzji Łukasza Watzenrode o przyjęciu wyższych święceń wiosną 1487 r. widzielibyśmy zatem pierwszy krok prowadzący do celu, jakim było jego wyniesienie na stolec biskupi w Lidzbarku Warmińskim.

Słowa kluczowe: święcenia; diecezja warmińska; biskup Łukasz Watzenrode; XV-XVI w.

BIBLIOGRAFIA

- Archemczyk S., Marchwiński R., Przeracki J., *Poczet biskupów warmińskich*, Olsztyn 1994.
- Birkenmajer L.A., *Mikołaj Kopernik. Cz.1. Studya nad pracami Kopernika oraz materiały biograficzne*, Kraków 1900.
- Biskup M., *Watzenrode Łukasz młodszy*, w: *Toruński Słownik Biograficzny*, t. 2, red. K. Mikulski, Toruń 2000, s. 258-263.
- Biskup M., *Łukasz Watzenrode inicjatorem wybrania przedstawiciela Korony biskupem warmińskim*, w: *Kopernik na Warmii. Życie i działalność publiczna, działalność naukowa, środowisko, kalendarium*, Olsztyn 1973, s. 347-359.
- Biskup R., *Prozopografia pruskich kapituł katedralnych w średniowieczu (XIII-XVI w.) – stan badań i postulaty*, w: *Warmińska kapituła katedralna. Dzieje i wybitni przedstawiciele*, red. A. Kopiczko, J. Jezierski, Z. Żywica, Olsztyn 2010, s. 143-153.
- Bogdański R., *Walka diecezji warmińskiej o niezależność od synodów metropolii ryskiej i gnieźnieńskiej*, „*Studia Warmińskie*”, 19 (1982) s. 123-146.
- Borawska T., *Gdańszczanie w kapitule warmińskiej w XIII i XVI wieku*, w: *Duchowieństwo kapitulne w Polsce średniowiecznej i wczesnonowożytnej*, red. A. Radziwiński, Toruń 2000, s. 117-132.
- Borawska T., *Kapituła warmińska w średniowieczu i na początku czasów nowożytnych (1260-1550)*, w: *Warmińska kapituła katedralna, Dzieje i wybitni przedstawiciele*, red. A. Kopiczko, J. Jezierski, Z. Żywica, Olsztyn 2010, s. 155-171.
- Borawska T., *Stosunek Łukasza Watzenrodego do Krzyżaków*, Toruń 1968 (mps).
- Borawska T., *Stronnicy krzyżacy w otoczeniu Łukasza Watzenrodego*, w: *Kopernik na Warmii. Życie i działalność publiczna, działalność naukowa, środowisko, kalendarium*, Olsztyn 1973, s. 361-384.

- Borawska T., Tiedemann Giese (1480-1550) w życiu wewnętrznym Warmii i Prus Królewskich, Olsztyn 1984.
- Borawska T., Watzenrode Łukasz, w: Słownik Biograficzny Kapituły Warmińskiej, Olsztyn 1996, s. 268-269.
- Borawska T., Watzenrode Łukasz (1447-1512), w: Słownik Biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego, t. 4, Gdańsk 1997, s. 411-412.
- Borek A., Święcenia duchowieństwa w późnośredniowiecznej Polsce: praktyka i jej uwarunkowania na przykładzie włocławskich wykazów święceń, „Studia Źródłoznawcze”, 52 (2014) s. 45-71.
- Brachvogel E., Zur Koppernikusforschung. 2. Des Koppernicus Priesteweih, „Zeitschrift für Geschichte und Altertumskunde Ermlands”, 25 (1935), s. 242-245.
- Doležalova E., Svěcení pražské diecéze 1395-1416, Praha 2010.
- Fleischer F., Heinrich III Sorbom, Bischof von Ermland (1373-1401), „Pastoralblatt für die Diözese Ermland”, 25 (1893), s. 80-86 i 91-97.
- Fleischer F., Heinrich IV Heilsberg von Vogelsang. Bischof von Ermland (1401-1413), „Zeitschrift für Geschichte und Altertumskunde Ermlands”, 12 (1889) s. 1-134.
- Gąsiorowski A., Święcenia w diecezji kujawskiej na przełomie XV i XVI wieku, „Roczniki Historyczne”, 67 (2001) s. 79-105.
- Giglewicz E., Watzenrode Łukasz, w: Encyklopedia Katolicka, t. 20, Lublin 2014, kol. 292-293.
- Górski K., Łukasz Watzenrode: życie i działalność polityczna (1447-1512), Wrocław 1973.
- Hejnosz W., Kilka uwag o studiach krakowskich i święceniach kapłańskich Mikołaja Kopernika, „Zapiski Historyczne”, 29 (1964) nr 2, s. 144-148.
- Hipler F., Die Grabstätten der ermländischen Bischöfe, „Zeitschrift für Geschichte und Altertumskunde Ermlands”, 6 (1878) s. 281-362.
- Jamiołkowska D., Memoriale Łukasza Watzenrodego – analiza paleograficzna, w: Kopernik na Warmii. Życie i działalność publiczna, działalność naukowa, środowisko, kalendarium, Olsztyn 1973, s. 397-415.
- Kaczmarek K., Święcenia duchowieństwa przez biskupa krakowskiego Jana Rzeszowskiego (+1488), „Folia Historica Cracoviensia”, 18 (2012) s. 143-163.
- Kamiński M., Jan Dantyszek, człowiek i pisarz, „Studia Warmińskie”, 1 (1964) s. 57-114.
- Kolberg A., Ein preussisches Formelbuch des 15. Jahrhunderts, „Zeitschrift für Geschichte und Altertumskunde Ermlands”, 9 (1888) s. 273-328.
- Korytkowski J., Prałaci i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej od roku 1000 aż do dni naszych, t. 4, Gniezno 1883.
- Korytkowski J., Zbigniew Oleśnicki, Arcybiskup Gnieźnieński i Prymas Polski, „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego”, 15 (1887) s. 233-309.
- Leśnodorski B., Dominium Warmińskie 1243-1569, Poznań 1949.
- Mańkowski A., Łukasz Watzenrode, Toruńczyk, biskup warmiński (+1512), Pelplin 1933.
- Mańkowski A., Prałaci i kanonicy katedralni chełmińscy od założenia kapituły do naszych czasów, cz. 2, „Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, 34 (1927) s. 285-424.
- Mikulski K., Dzieje toruńskiej rodziny Watzenrode w XIV-XVI w., „Klio”, 20 (2012) s. 69-110.
- Mikulski K., Mieszczanie toruńscy w kapitule warmińskiej i chełmińskiej, w: Duchowieństwo kapitulne w Polsce średniowiecznej i wczesnonowożytnej, red. A. Radziwiński, Toruń 2000, s. 101-116.
- Mikulski K., Teschner (Taschner) Marcin (ok. 1420-1463), w: Toruński Słownik Biograficzny, t. 7, red. K. Mikulski, Toruń 2014, s. 225-226.

- Mikulski K., Watzenrode Łukasz starszy (ok. 1390-1462), w: *Toruński Słownik Biograficzny*, t. 1, red. K. Mikulski, Toruń 1998, s. 245-247.
- Mikulski K., Watzenrodowie i dom rodzinny Mikołaja Kopernika w Toruniu, w: *Studia z dziejów miast i mieszczaństwa w średniowieczu*, t. 2, red. R. Czaja, J. Tandecki, Toruń 1996, s. 243-255.
- Mikulski K., Watzenrodowie i kapituła warmińska. Rola związków rodzinnych w duchownych karierach mieszczan toruńskich w XIV i XV wieku, w: *Homines et societas. Czasy Piastów i Jagiellonów. Studia historyczne ofiarowane Antoniemu Gąsiorowskiemu w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*, Poznań 1997, s. 359-371.
- Mikulski K., Wokół toruńskich korzeni Mikołaja Kopernika: genealogie rodzin spokrewnionych i wywód przodków astronoma, w: *Grób Mikołaja Kopernika*, red. J. Gąssowski, Pułtusk 2010, s. 97-125.
- Müller-Blessing I.B., Johannes Dantiscus von Höfen – Ein Diplomat und Bischof zwischen Humanismus und Reformation (1485-1548), „*Zeitschrift für Geschichte und Altertumskunde Ermlands*”, 31/32 (1967/1968) s. 59-238.
- Nitecki P., Watzenrode Łukasz, w: Nitecki P., *Biskupi Kościoła w Polsce. Słownik biograficzny*, Warszawa 1992, s. 218.
- Nowak Z., Jan Dantyszek: portret renesansowego humanisty, Wrocław 1982.
- Obląk J., *Historia diecezji warmińskiej*, Olsztyn 1959.
- Obląk J., Kopiczko A., *Historia diecezji i archidiecezji warmińskiej*, Olsztyn 2010.
- Olek, Akta działalności arcybiskupa Zbigniewa Oleśnickiego (Studium źródłoznawcze), „*Studia Theologica Varsaviensia*”, 13 (1975) nr 1, s. 231-280.
- Oracki T., Watzenrode Łukasz, w: Oracki T., *Słownik Biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla od połowy XV wieku do 1945 roku*, Warszawa 1963, s. 299-300.
- Oracki T., Watzenrode Łukasz, w: Oracki T., *Słownik Biograficzny Warmii, Prus Książęcych i Ziemi Malborskiej od połowy XV do końca XVIII wieku*, t. 2, Olsztyn 1988, s. 200-203.
- Oracki T., *Słownik Biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla od połowy XV wieku do 1945 roku*, Warszawa 1963.
- Oracki T., *Słownik Biograficzny Warmii, Prus Książęcych i Ziemi Malborskiej od połowy XV do końca XVIII wieku*, t. 1-2, Olsztyn 1984-1988.
- Papritz J., *Die Nachfahrtentafel des Lukas Watzenrode*, w: *Kopernikus – Forschungen*, hrsg. von J. Papritz, H. Schmauch, Leipzig 1943, s. 132-142.
- Pawlina L., *Dymisorie w rozwoju historycznym*, Lublin 1936.
- Poczet biskupów warmińskich*, red. S. Archemczyk, Olsztyn 2008.
- Poschmann B., *Das Ermland in der deutschen Geschichtsschreibung der Gegenwart*, „*Zeitschrift für Geschichte und Altertumskunde Ermlands*”, 44 (1988), s. 7-27.
- Poschmann B., *Die Geschichtsschreibung über das Ermland in der Bundesrepublik Deutschland*, *Olsztynskie Studia Niemcoznawcze*, 1 (1986), s. 5-19.
- Pottel B., *Das Domkapitel von Ermland im Mittelalter*, Leipzig 1911.
- Prowe L., *Nicolaus Copernicus*, 1. Bd. *Das Leben*, 1. Th., Berlin 1883.
- Radziwiński A., *Biskupstwa państwa krzyżackiego w Prusach XIII-XV wieku*, Toruń 1999.
- Radziwiński A., Piętnastowieczny formularz z Uppsali jako źródło do badania dziejów Kościoła w Państwie Zakonu Krzyżackiego w Prusach, w: *Aetas media, aetas moderna. Studia ofiarowane Profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. H. Manikowska, A. Bartoszewicz i W. Falkowski, Warszawa 2000, s. 231-246.
- Rogalski A., *Kościół katolicki na Warmii i Mazurach*, Warszawa 1956.

- Rosen E., Copernicus was not a Priest, „Proceedings of the American Philosophical Society”, 6 (1960) s. 635-661.
- Rybus H., Działalność synodalna biskupa Macieja Drzewickiego w diecezji wrocławskiej (1514-1531), „Studia Theologica Varsaviensia”, 7 (1969) nr 1, s. 133-171.
- Schmauch H., Der Streit um die Wahl des ermländischen Bischof Lucas Watzenrode, „Altpreussische Forschungen”, 10 (1933) s. 65-101.
- Schmauch H., Die kirchenrechtliche Stellung der Diözese Ermland, „Zeitschrift für Geschichte und Altertumskunde Ermlands”, 30 (1966) s. 465-495.
- Schmauch H., Politische Geschichte des Fürstbistums Ermland, Königsberg 1932.
- Schmauch H., Zur Koppernikusforschung. 1. Das Vorleben des ermlandischen Bischofs Lukas Watzenrode, „Zeitschrift für Geschichte und Altertumskunde Ermlands”, 24 (1932) s. 439-454.
- Sikorski J., Łukasz Watzenrode, w: Poczet biskupów warmińskich, s. 89-104.
- Sikorski J., Monarchia polska i Warmia u schyłku XV wieku. Zagadnienia prawno-ustrojowe i polityczne, Olsztyn 1978.
- Słownik Biograficzny Kapituły Warmińskiej, Olsztyn 1996.
- Słownik Biograficzny Kapituły Kolegiackiej w Dobrym Mieście, Olsztyn 1999.
- Słownik Biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego, t. 1-4, red. Z. Nowak, Gdańsk 1997.
- Szorc A., Dominium warmińskie 1243-1772. Przywilej i prawo chełmińskie na tle ustroju Warmii, Olsztyn 1990.
- Szorc A., Dzieje diecezji warmińskiej (1243-1991), Olsztyn 1991.
- Szorc A., Dzieje Warmii 1454-1660. Stan badań i postulaty badawcze, Olsztyn 1999.
- Thiel A., Das Verhältnis des Bischofs Lucas von Watzelrode zum Deutschen Orden, „Zeitschrift für Geschichte und Altertumskunde Ermlands”, 1 (1860) s. 244-268 i 409-459.
- Wand G., Lucas Watzenrode, Bischof von Ermland, Würzburg 1920.
- Wardęska Z., Problem święceń kapłańskich Mikołaja Kopernika, w: Kopernik na Warmii. Życie i działalność publiczna, działalność naukowa, środowisko, kalendarium, Olsztyn 1973, s. 183-207.
- Wasilewska B., Warmia i Mazury 1945-1995. Przewodnik bibliograficzny, Olsztyn 1996.
- Wermter E.M., Geschichte der Diözese und des Hochstifts Ermland, Osnabrück 1977.
- Wermter E.M., Reformversuche im Ermland vor dem Konzil von Trient, „Zeitschrift für Geschichte und Altertumskunde Ermlands”, 29 (1958) s. 428-437.
- Węclawowicz T., Poszukiwanie grobu Łukasza Watzenrode. Krypta biskupa – stan badań i nowe pytania badawcze, w: Grób Mikołaja Kopernika, red. J. Gąssowski, Pułtusk 2010, s. 161-183.
- Wijaczka J., Warmia wczesnonowożytna w polskich badaniach historycznych po 1945 roku „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, 53 (2009) nr 2, s. 225-238.
- Wilk-Woś Z., Późnośredniowieczna kancelaria arcybiskupów gnieźnieńskich (1437-1493), Łódź 2013.
- Wiśniowski E., Terminarz i miejsce święceń osób duchownych w diecezji płockiej w latach 1515-1530, w: Kościół, społeczeństwo, kultura. Prace ofiarowane Profesorowi Wiesławowi Müllerowi z okazji pięćdziesięciolecia pracy naukowej i dydaktycznej, red. J. Drob, H. Łaskiewicz, A. Stasiak, B. Szady, C. Taracha, Lublin 2004, s. 37-45.
- Wróblewska K., Łukasz Watzenrode jako fundator dzieł sztuki. Z zagadnień mecenatu artystycznego na Warmii z przełomu XV i XVI stulecia, w: Kopernik na Warmii. Życie i działalność publiczna, działalność naukowa, środowisko, kalendarium, Olsztyn 1973, s. 385-396.
- Wróblewska K., Późnogotycka brązowa płyta nagrobna biskupa Warmińskiego Pawła Legendorfa, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, 1 (1966) s. 99-126.

- Zins H., Czy Mikołaj Kopernik miał święcenia kapłańskie?, „Kwartalnik Historyczny”, 68 (1961) nr 3, s. 739-743.
- Zins H., Kwestia święceń kapłańskich Mikołaja Kopernika, w: Zins H., W kręgu Mikołaja Kopernika, Lublin 1960, s. 266-303.
- Zins H., Walka Polski o obsadę biskupstwa warmińskiego na przełomie XV i XVI w. na tle polityki zjednoczeniowej, w: Zins H., W kręgu Mikołaja Kopernika, Lublin 1960, s. 15-91.

**THE ORDINATIONS OF ŁUKASZ WATZENRODE (1447-1512).
SUPPLEMENTARY INFORMATION ON THE BISHOP OF WARMIA**

Summary

Historians have been interested in the Bishop of Warmia Łukasz Watzenrode for many years, mainly because of his close affinity with Nicolas Copernicus and the complicated history of the Diocese of Warmia during this bishop's reign. The part of Łukasz's life which preceded his bishop's election has not aroused such interest. And therefore this article is about this less known fragment of his biography. It deals with the issues related to Watzenrode taking lesser vows and being ordained a priest. The information about bishop Watzenrode having all ordines, including the priesthood, at the end of the 1470s was questioned. The research showed that it was not until the spring of 1487 that he received all higher ordinations. This fact should be connected with the plans of appointing him to the Episcopal capital of Lidzbark Warmiński as a successor of Mikołaj Tungen.

Keywords: ordination; the Diocese of Warmia; Bishop Łukasz Watzenrode; 15th-16th centuries

Translated by Aneta Kiper